

CARACTERUL ECLEZIAL - COMUNITAR AL SFINTEI EUHARISTII ȘI RELEVANȚA LUI ÎNTR-O LUME SECULARIZATĂ

Diacon Paul-Sebastian Orădan

Dimensiunea comunitară a Bisericii, reflectată în Euharistie

Preliminarii

În cadrul Bisericii Ortodoxe, mântuirea omului nu se finalizează odată cu moartea lui Hristos pe cruce, ca echivalent juridic al plății păcatului, ci mântuirea constă în unirea oamenilor cu Hristos cel răstignit și înviat, pentru ca astfel, și ei să poată muri și învia. Drept pentru care Biserica acordă o importanță deosebită Tainelor, ca mijloace prin care se realizează această unire. Concepția ortodoxă privind Tainele este aceea că, prin Taine, Duhul poate lucra printr-un om, asupra altui om, prin intermediul trupurilor și a materiei, în ambianța Bisericii, ca Trup tainic al lui Hristos¹.

Așadar, oamenii credincioși se mântuiesc întrucât repetă drumul lui Hristos, prin Sfintele Taine. Trăirea aceasta alături de Hristos, se realizează doar în Biserică, căci aici lucrează Duhul Lui, revărsând puterea Sa asupra mădulelor Trupului Său, care este Biserica, El Însuși fiind Capul. Cei care cred, mădulele vrednice ale Sale, prin Sfintele Taine cresc în comuniunea cu Dumnezeu, urcând trepte tot mai înalte ale desăvârșirii, dar, cresc și în comuniunea cu semenii, ajungând prin aceasta la înțelegerea creației ca dar al lui Dumnezeu și mai ales mijloc în care toți creștem la o unire tot mai mare cu Dumnezeu și unii cu alții.

Taina unității desăvârșite și a comuniunii depline a Bisericii cu Hristos, a Trupului cu Capul, a fiecărui mădular cu Hristos, este Euharistia. Însă această comuniune, vine ca și o încoronare a unității deja realizate între membrii Bisericii, între Biserică și Hristos prin celelalte Taine, fiecare având un aspect comunitar-eclenzial, care asigură comuniunea și coeziunea în viața Bisericii.

¹ Pr. prof. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003, p. 7.

Caracterul comunitar-eclezial al Tainelor.

Toate cele șapte Taine sunt acte sacramentale ecleziale, săvârșite de Hristos, prin episcopi și preoți, în Biserică, în comuniunea tuturor membrilor din Biserică, căci toate Tainele în măsuri variate condiționează Biserica, dar în schimb toate sunt condiționate de Biserică. Nu există Taine împărtășitoare de Har în afara Bisericii, pentru că Hristos este prezent și lucrător numai în Biserică, care este Trupul Lui. Fiecare Taină comportă, pe lângă aspectul eclezial și un tainic aspect comunitar, în care se descoperă faptul că toți oamenii sunt uniți în Biserică unii cu alții, prin harul lucrător, care ne dă putere să ducem la îndeplinire slujirile la care suntem chemați.

Prin Botez, deci prin scufundarea omului în apă se produce moartea omului vechi și renașterea omului nou la o nouă viață, imprimându-se chipul lui Hristos în el, unindu-se cu Hristos, este introdus în Biserică. El astfel este chemat la o viață plină de comuniune și nu una solitară și egoistă, pentru că omul este persoană, iar autentică viață personală este de comuniune. Începând de aici, fiecare se pune pe sine în slujba celorlalți, devine responsabil față de Hristos și se activează în el răspunderea față de comunitatea celor care constituie Biserica, care după cum vedem, este Trupul comunitar al Domnului, care se înmulțește cu fiecare nou botezat². Puterea pentru a lupta în această viață și pentru a activa darurile primite la Botez, se face prin Taina Mirungerii, unde noul botezat este uns la părțile principale ale trupului, ca acestea să fie întărite. El poate de acum să fie gata oricând pentru a sări în ajutorul aproapelui, să săvârșească binele, să folosească darurile primite în slujba celorlalți.

Prin Euharistie, a treia taină a inițierii, cel care crede este unit în mod deplin cu Hristos, este introdus în mod deplin în Biserică. În Euharistie se desăvârșește această unire începută la Botez, ea fiind taina care încoronează Botezul și Mirungerea. Întrucât nu există om care să nu greșească sau care să dezvolte deplin puterile date, Euharistia nu poate fi primită decât prin Taina Mărturisirii, pentru că acel om s-a îndepărtat de Hristos prin faptele sale cele rele. A pus o distanță sau o contradicție între el și Hristos, a ieșit din comuniunea atât cu Hristos, cât și cu semenii, iar Mărturisirea face să dispară această despărțire și permite o nouă unire cu Hristos, prin Împărtășanie³.

Un profund caracter comunitar îl are Taina Preoției în care Hristos își exercită lucrarea Sa unificatoare printr-un organ văzut: episcopul, preotul, care adună în jurul său întreaga comunitate, Hristos lucrând prin el asupra membrilor comunității. În Taina Nunții, urcușul mântuirii este făcut în doi, Preoția și Nunta fac vădit faptul că persoana nu se realizează decât în comuniune, harul primit la celelalte Taine este pus acum în aplicare pentru a ajuta omul în ceea ce a ales să facă pentru familia sa, societate, etc. Taina Maslului se săvârșește

² Pr. prof. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, p. 59.

³ Pr. prof. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, p.127.

numai în comuniune, unde preoții împreună cu comunitatea se roagă lui Dumnezeu pentru cel încercat de suferință, iar prin intermediul comuniunii, ca și la celelalte Taine, omul este ajutat să intre în comuniune cu Hristos.

Euharistia – Taina Bisericii prin excelență.

Între toate celelalte taine, Euharistia, este totodată o jertfă și o taină unificatoare a creștinilor în Trupul lui Hristos. Nici într-o altă Taină nu este atât de evident lucrul acesta ca și în Euharistie, Taina prin excelență. Aici, toți cei botezați și unși cu Sfântul Mir, sunt încorporați și cresc în Hristos, ajutați de Duhul Sfânt. Euharistia, unifică în Biserică pe toți cei adunați să o săvârșească, cu preotul lor, hirotonit de episcopul lor, îi unifică pe toți, pentru că Hristos îi adună ca să îi ofere împreună cu Sine pe toți, Tatălui. Totodată îi unifică pe toți cei ce săvârșesc Euharistia în tot locul, prin preoții lor care sunt hirotoniți de episcopi, ce stau în comuniune. La această sinaxă nu au acces decât cei încorporați în Hristos prin Botez și Mirungere, săvârșite nu în afara Bisericii, ci în Biserică⁴.

Hristos nu mântuiește pe nimeni împotriva voii lui, nici în izolare individualistă, mântuirea fiind actul celei mai desăvârșite libertăți. El s-a adus jertfă pentru toți, ca pe toți să-i răscumpere, și să-i ofere Tatălui, după cum am spus, făcându-i fii după har. Tot așa putem spune că și Euharistia este actul deplinei libertăți și iubiri supreme a lui Hristos îndreptate spre oameni, căci El voiește să se jertfească continuu pe Sfânta Masă prin mâinile episcopului și ale preotului, pentru cei încorporați în Sine, dar Euharistia este și actul iubirii și al deplinei libertăți a „ecclisiei” sau comunității ecleziale, care se aduce cu Hristos jertfă de bună mireasmă Tatălui⁵.

Planul de mântuire al oamenilor, lucrat de Hristos prin Sfânta Euharistie, în Biserică, până la sfârșitul veacurilor, constă în aceea că vrea să îi adune pe toți în El. Pe cei încorporați odată în El, îi ține uniți și îi desăvârșește în unirea cu Sine Însuși, unindu-i și întreolaltă pe toți cei ce cred în El în acel loc. Extinde în ei buna mireasmă a stării Sale de jertfă, oferindu-i Tatălui și ridicându-i peste egoismul și individualismul lor, sfințindu-i totodată⁶.

Credincioșii aduc pâine și vin la Proskomidie, din care sunt pregătite cinstitele Daruri, ca să fie aduse înainte, aceste daruri întruchipând ființa și existența lor omenească, pământească, dedicată lui Dumnezeu, care este atât creatorul cât și proniatorul lumii, dar mai ales mântuitorul omului. În Vechiul Testament, darurile aduse lui Iahve erau desființate, mistuite, dar aici, ele sunt preschimbate, semnifică astfel moartea efectivă și reînvierea, devenind pâinea

⁴ Pr. lector Dumitru Gh. Radu, „Caracterul ecleziologic al Sfințelor Taine și problema intercomuniunii”, teză de Doctorat, în *Ortodoxia*, anul XXX (1978), nr. 1-2, p. 278.

⁵ Pr. lector Dumitru Gh. Radu, *Caracterul ecleziologic al Sfințelor Taine și problema intercomuniunii*, p.278.

⁶ Pr. prof. D. Stăniloae, *Teologia Euharistiei*, în „Ortodoxia”, anul XXI (1969), nr. 3, p. 359.

adevărată, care rămâne până în viața veșnică, fiind hrană pentru acea viață și totodată garanție a salvării noastre din stricăciunea morții: „Cine mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu, are viață veșnică și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi. Trupul este adevărată mâncare și sângele Meu, adevărată băutură. Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu, rămâne întru Mine și eu întru El” (Ioan 6, 54-56).

Hristos, prin aducerea Sa ca jertfă, a trăit în chip personal acest act de predare totală Tatălui, dorind până la sfârșitul veacurilor să insufle și să îi umple și pe oameni de această stare, ca și ei să fie amprentați de această predare totală față de Dumnezeu, de jertfire unii față de alții. Acest lucru se întâmplă în chip deplin în Euharistie, când Hristos umple în chip actualizat pe fiecare de simțirea lui de jertfă, în ambianța Bisericii care cere în permanență lucrarea Lui, prin Duhul Sfânt în noi, deoarece viața vine de la Capul ei, Trupul neputând trăi fără Cap: „Eu sunt vița voi sunteți mlădițele, cel ce rămâne în Mine și Eu în El, acela aduce multă roadă, căci fără de Mine nu puteți face nimic” (Ioan 15, 5). Astfel seva ne vine tot timpul de la Cap, care este vița, noi, neavând viață adevărată decât dacă ne aflăm în butucul viței. Hrana noastră ne vine din Euharistie, în care îl avem pe Însuși Hristos care se dă hrană tuturor, fiind totodată și un testament pe care l-am moștenit prin intermediul Apostolilor, de la „piatra cea din capul unghiului” (Efeseni 2, 20) care este Hristos⁷.

Comuniunea eclezială, comunitatea Bisericii, credincioșii, slujitorii, toate membrele Trupului tainic, sunt reprezentate pe Sfântul Disc, iar în mijlocul lor stă Sfântul Agneț, unde Biserica se jertfește alături de Hristos cu toate mădulare ei. Nu numai comunitatea este reprezentată aici, ci fiecare persoană în parte prin mirida pe care o scoate preotul la proscomidiar. Creștinul ia parte la toate acestea nu într-un mod individual, separat, ci împreună cu comunitatea, nu rupt de ea, într-o deplină unitate, dar într-o comuniune sau unitate distinctă în care se afirmă relația directă a fiecăruia cu Hristos.

Această comunitate euharistică implică neapărat prezența și lucrarea unui slujitor văzut, a unui organ slujitor reprezentat în persoana preotului sau a episcopului, fără unul din aceștia, comunitatea eclezială nu se poate constitui ca adunare euharistică, căci porunca de a săvârși Euharistia a fost dată exclusiv apostolilor și urmașilor lor. Hristos care S-a adus pe sine jertfă înaintea Tatălui este reprezentat aici de episcop sau preot care unifică în planul vizibil jertfele tuturor. Prin preot care este atât alesul lui Dumnezeu cât și alesul oamenilor, se încheagă comunitatea, dar se și realizează prin el legătura dintre comunitate și Dumnezeu. Hristos este și jertfa dar și Arhiereul, care prin preot dă un imbold tuturor membrilor din comunitate să-și unească jertfele prin acesta, ca jertfele

⁷ Pr. lector Dumitru Gh. Radu, *Caracterul ecleziologic al Sfintelor Taine și problema intercomuniunii*, p. 279.

tuturor să închipuie jertfa comunității pe care El o asimilează cu Jertfa sa, prin Duhul Sfânt, pe care o aduce Tatălui⁸.

Așadar jertfa euharistică este adusă de întreaga comunitate, doar împreună cu episcopul și preotul, dar numai în Biserică, nu în afara ei, pentru că ea este „stâlp și temelie a adevărului” (I Timotei 3, 15). „Toți membrii comunității se aduc în aducerea preotului, rugăciunea tuturor către Hristos este concentrată în rugăciunea lui, comunitatea susține rugăciunea lui, se roagă în rugăciunea lui; dar și rugăciunea lui mișcă și adună în jurul ei, în ea însuși, tăcută sau sonoră, rugăciunea tuturor. Preotul este pentru comunitate, și din rândul membrilor ei, dar este rânduit de Hristos prin Duhul Sfânt lucrător, în chip văzut, prin episcop ca urmaș al Apostolilor. Prin aceasta se arată că Hristos dă celor ce cred în El puterea și elanul să convergă, ca și comunitate, în preot și prin preot, în El însuși. Se arată că credincioși au nevoie de un preot, indicat lor de deasupra lor, de Hristos, pentru a putea transcende prin el individualismul și imanența lor”⁹.

În comunitatea aceasta eclezială euharistică, se realizează o profundă comuniune a rugăciunii, deoarece toți au un punct de convergență în preot care face să transpară transcendența, fiind astfel un punct de convergență sacramental, preotul, nelucrând „in persona Christi”, ci fiind iconom al tainelor lui Dumnezeu: „Așa să ne socotească pe noi fiecare om, ca slujitori ai lui Hristos și iconomi ai Tainelor lui Dumnezeu”(I Corinteni 4,1). Astfel rugăciunea fiecărui credincios e încorporată și susținută în rugăciunea comunității și ridicată prin preot, la Hristos. Fiecare se împărtășește de Hristos în cadrul comunității, depășindu-se în mod real pe sine însuși, prin preot.

Sfântul Maxim Mărturisitorul arată că prin această împărtășire din Trupul și Sângele Domnului prin Sfânta Taină a Euharistiei, în cadrul comunității ecleziale se arată de fapt în chip anticipativ, viitoarea înfiere a tuturor în Hristos, unirea și asemănarea dumnezeiască și îndumnezeirea tuturor oamenilor. Dumnezeu va fi totul în toți cei ce se mântuiesc. Euharistia este așadar sacrament al Bisericii, plenitudine a lui Hristos prin Duhul care lucrează prin Biserică și în Biserică¹⁰.

Comuniune și unitate în Euharistie.

Deplina iubire și izvorul deplinei iubiri între mădulele Bisericii este unirea care se face cu Hristos prin Sfânta Euharistie. Prin aceasta toți membrii bisericii sunt „contrupești” nu numai cu Hristos ci și între ei. Fiecare membru trăiește și simte viața celui alt ca o viață luminată și călăuzită de același Duh al comuniunii care îi leagă pe toți și îi activează în comuniunea cu Hristos și între ei,

⁸ Pr. prof. D. Stăniloae, *Teologia Euharistiei*, p. 358.

⁹ Pr. prof. D. Stăniloae, *Teologia Euharistiei*, p. 358.

¹⁰ Pr. lector Dumitru Gh. Radu, *Caracterul ecleziologic al Sfintelor Taine și problema intercomuniunii*, pp. 280-282.

astfel ei nu-și vor mai desparte interesele, gândurile, simțirile, ci vor fi toți uniți într-un cuget, pătrunși de aceeași dragoste față de Hristos și unii față de alții¹¹.

Prin Euharistie se realizează sporirea continuă în unitate a Bisericii, ea fiind trupul extins al lui Hristos, împlinind lucrarea începută la Botez și la Mirungere. Teofan al Niceii prezintă deosebirea dintre Botez și Euharistie, arătând că ceea ce s-a început la Botez este desăvârșit în Euharistie. Prin Botez noi suntem făcuți frați ai Săi, iar prin Euharistie am devenit chiar membre ale trupului Său. Prin Botez ne face după chipul Său iar prin împărtășire lipește de Sine și între ele mădularele deiforme¹².

Euharistia este astfel culminația unității Bisericii. Cei ce se împărtășesc, se află deja într-o unitate de credință, împărtășindu-se și mai înainte, începând de la Botez. Ei se află într-o unitate de iubire și întru același gând atunci când rostesc Crezul (Să ne iubim unii pe alții ca într-un gând să mărturisim), apoi se împărtășesc din nou spre sporirea acestei unități. Această unitate sporește datorită Duhului care lucrează în Biserică la prefacerea Darurilor¹³.

Această unitate eclezial-comunitară realizată în Biserică prin Sfânta Euharistie este surprinsă adânc în Tradiția creștină primară și în gândirea Sfinților Părinți, parcurgând ca un fir roșu toată Tradiția începând cu Didahia, unde citim: „Cum această pâine era răspândită pe munți și adunată a devenit una, astfel să fie adunată și Biserica Ta, de la marginile pământului, în Împărăția Ta... Adu-Ți aminte Doamne de Biserica Ta... și adun-o din cele patru vânturi, sfințită în Împărăția Ta”¹⁴. Pâinea este formată din mai multe boabe de grâu, care dacă sunt măcinate rezultă o singură făină, boabele de strugure, la fel măcinate dau același vin, adică o singură băutură. Tot așa și mulțimea oamenilor trebuie să formeze în Biserică o singură unitate. Multiplicitatea de subiecte creștine aflate în Biserică sunt aduse într-o sigură unitate de către Euharistie¹⁵.

Această idee este preluată și profund tratată în gândirea Sfinților Părinți. Astfel Sfântul Ciprian precizează că dacă Mântuitorul numește Trupul Lui pâine care este făcută din mai multe boabe de grâu, iar Sângele Lui vin, format din mai multe boabe de struguri, o face pentru a arăta că noi care suntem turma, suntem de fapt o unitate. Euharistia este cea care face să fie posibilă unitatea și comuniunea eclezială a tuturor mădularelor Trupului, unind pe toți cei botezați și pecetluiți, căci zice Sfântul Apostol Pavel: „Paharul binecuvântării pe care îl binecuvântăm, nu este oare împărtășirea cu Sângele lui Hristos? Pâinea

¹¹ Pr. prof. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, p. 94.

¹² Pr. prof. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, nota 62 p. 93.

¹³ Pr. prof. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, p. 95.

¹⁴ Pr. lector Dumitru Gh. Radu, *Caracterul ecleziologic al Sfințelor Taine și problema intercomuniunii*, p. 263.

¹⁵ Pr. lector Dumitru Gh. Radu, *Caracterul ecleziologic al Sfințelor Taine și problema intercomuniunii*, p. 264.

pe care o frângem nu este oare împărțșirea cu Trupul lui Hristos? Căci o pâine, un trup suntem noi cei mulți; căci toți ne împărțșim dintr-o pâine” (I Corinteni 10, 16-17)¹⁶.

Fără Taina Euharistiei, nu este posibilă nici Biserica, fiindcă numai Euharistia este cea care poate să unească fără să dizolve și să extindă fără să împartă sau să despartă pe cei uniți cu Hristos. Nu ne putem uni cu Hristos, fără ca să ne unim cu Trupul Său Mistic, iar dacă nu ne unim cu El, nu avem viață în El, viața cea adevărată, care se dă spre mâncare în Biserică, celor ce cred în El, așadar viața cea adevărată se găsește numai în Biserică.

Această unificare sobornicească realizată în Euharistie face din noi cu adevărat existențe personale, responsabile în fața lui Dumnezeu pentru mântuirea noastră, dar responsabili și de mântuirea celorlalți frați ai noștri. În Biserică prin Euharistie se dă și posibilitatea creșterii noastre în unire cu Dumnezeu și cu ceilalți, unire care trebuie neconținut lucrată pentru o tot mai strânsă legătură. Această unire între persoane poate însă și slăbi datorită slăbiciunilor noastre, astfel trebuie refăcută. În consecință ne împărțșim adeseori de Hristos, pentru ca El să se imprime în carnea și în sângele nostru, producând o adevărată comuniune de carne și sânge purificate de Duhul¹⁷.

Cei ce se împărțșesc, primesc din aceasta impulsul spre comuniune, rezultat din Jertfa lui Hristos care a murit pentru noi, astfel împărțșirea nu se face în izolare, ci în unire cu ceilalți. Toți se întâlnesc în Trupul lui Hristos, toți alcătuiesc extinderea Trupului lui Hristos, Euharistia fiind prin excelență Taina unității. În felul acesta Biserica este constituită și trăiește ca o multitudine de subiecte în mers spre moarte și înviere, având drept Cap pe Hristos, fiind transparentă spre Hristos.

Între Biserică și Hristos nu există nici un interval, nici o despărțitură, căci în acest caz nu ar mai fi Capul ei, însă Biserica nu este una cu Capul, ea Îl completează pe Hristos ca Trup, în acest sens fiind deosebită de El. Comunitatea care formează Biserica se mișcă încontinuu nu numai înainte, ci și spre o stare superioară celei de acum, spre cer, spre Hristos. Aceasta se face numai împreună și nu în chip separat, iar urcușul se face hrăniți fiind de Euharistie și sub pelerina Bisericii. În eshaton, Biserica va rămâne tot Trup al lui Hristos, însă fiind în întregime pnevmatizat, constând într-o comunitate sobornicească plină de Hristos Domnul, unde totul va fi transparent spre Hristos, prin Duhul, dar cu totul transparent și unii față de alții¹⁸.

¹⁶ Pr. lector Dumitru Gh. Radu, *Caracterul ecleziologic al Sfințelor Taine și problema intercomuniunii*, p. 264.

¹⁷ Pr. prof. D. Stăniloae, „Transparența Bisericii în viața sacramentală”, în *Ortodoxia*, anul XXII (1970), nr. 4, p. 545

¹⁸ Pr. lector Dumitru Gh. Radu, *Caracterul ecleziologic al Sfințelor Taine și problema intercomuniunii*, pp. 268-271.

Relevanța modelului comunitar al Bisericii în societatea actuală

Aspectul triadologic al comuniunii oamenilor

Pentru a exista, iubirea presupune cel puțin două eu-uri care să se iubească, sau unul care să iubească și celălalt care să primească iubirea, să fie conștient de iubirea celuilalt. Existând iubire reciprocă, iubirea unește persoanele implicate în ea, însă fără să se confunde una cu alta, căci altfel s-ar pune capăt iubirii. Iubirea care există în lume presupune iubirea eternă și desăvârșită a mai multe Persoane divine, iar din Revelația supranaturală știm că Dumnezeu este esență subzistând în trei Persoane, pentru că o unitate în doi poate deveni o unitate egoistă, iubirea desăvârșită, supremă, se vede doar în trei. Părintele Stăniloae numește Sfânta Treime: „structura supremei iubiri”¹⁹.

Iubirea în plan uman presupune așadar mai multe persoane capabile de iubire. Iubirea înseamnă comuniune, iar comuniunea și iubirea dintre noi se explică din crearea noastră după chipul Sfintei Treimi, care este originea și țelul iubirii noastre dar și scopul spre care noi tindem, de unire tot mai profundă cu Dumnezeu care este un Dumnezeu personal. Comuniunea Persoanelor Sfintei Treimi se reflectă în întreaga creație, iar comuniunea dintre oameni asigură iubirea dintre ei, noi fiind chemați la o tot mai strânsă comuniune, dar iubirea dintre noi nu este desăvârșită, pentru că nici comuniunea nu este desăvârșită.

Plenitudinea existenței este regăsită tot în Sfânta Treime, de aceasta ținând și bucuria și fericirea deplină care nu poate fi trăită de un singur eu. Această bucurie de unul singur nu e bucurie deplină, nici plenitudine de existență. Pentru a putea fi, ea trebuie să fie dăruire și primire între două eu-uri. În iubirea deplină, persoanele se dăruiesc și se afirmă reciproc, realizându-se astfel o cuprindere reciprocă a eu-urilor²⁰.

Omul este cu adevărat persoană numai în comuniune, nici Dumnezeu nu e o singură persoană, căci altfel, n-ar fi iubire, deci nici Dumnezeu. Bărbatul și femeia împreună, de la început au format umanitatea completă, pentru că nu e decât o suferință să fii singur. Dacă ar fi o monadă închisă, omul n-ar mai fi după chipul lui Dumnezeu. Existența lui ar fi un chin. Însuși Dumnezeu spune că „nu este bine să fie omul singur” (Facerea 2, 18). Nu numai pentru a-l ajuta pe Adam, a creat Dumnezeu pe Eva, ci pentru a-l feri de singurătate: „Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie” (Facerea 1,27). Sfântul Ioan Gură de Aur atrage atenția asupra faptului că Dumnezeu, vorbind de doi, vorbește de unul singur.

¹⁹ Pr. prof. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003, p. 293.

²⁰ Pr. prof. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, p. 308.

Prin faptul că Eva a fost scoasă din coasta lui Adam, înseamnă că Eva a fost cuprinsă virtual în Adam, Adam a fost totdeauna Adam-Eva²¹.

Biserica, Tainele, lumea, omul, nu vor putea fi niciodată definite în sine fără raportarea lor la Treime, este greșit să definim omul și abia apoi să-l punem într-o relație cu Dumnezeu. Biserica, este oglindă a Sfintei Treimi, sau cum spune Fericitul Augustin „extinderea la oameni a familiei treimice”, a comuniunii treimice. Aici s-a ajuns, nu datorită oamenilor, ci fiind darul pe care ni-L face Dumnezeu nouă. Treimea este astfel ținta noastră și mai mult „programul nostru social”, nu ținta unor simpli indivizi interesați doar de mântuirea lor, ci a unor persoane care sunt conștiente de marea familie umană²².

Dezvoltarea în asemănare a chipului lui Dumnezeu în om, numai prin comuniune.

Arătând până aici că noi suntem creați după chipul lui Dumnezeu, iar Dumnezeu este Treime, chemarea la asemănarea cu acest chip nu se poate face decât prin comuniune. Asemănarea cu Dumnezeu se dezvoltă din relația cu ceilalți, fiecare relație pune omului probleme noi de rezolvat, se creează prin aceste relații situații mereu noi, se strâng tot mai mult raporturile de comuniune cu semenii²³.

Omul se prezintă sub două aspecte: pe deoparte el este individ, este o parte a totului, dar pe de cealaltă, el este persoană și conține în sine totul. O persoană care se închide în sine ca individ, nu poate să se realizeze deplin, ea sărăcește. Numai încetând să existe pentru sine însăși, și dedicându-se altora, ea se dilată și se îmbogățește la infinit²⁴. Pentru a se realiza cu adevărat comuniunea, omul trebuie să-și îndrepte atenția spre ceilalți, spre întreaga lume ca operă a lui Dumnezeu, spre cultivarea virtuților, înfrânarea pasiunilor, iubirea de persoane, de Dumnezeu ca persoană, deci absolut adevărat²⁵.

Biserica – unitate de persoane în varietate complementară.

Biserica, după cum am spus și mai înainte, este plenitudine, întregime, este totul pentru că are pe Hristos care este totul în toate. Noi avem parte de Hristos prin Euharistie, dar și facem parte din Trupul tainic, Biserica. Deocamdată Biserica este plenitudine virtuală, dar în continuă mișcare ducându-ne pe toți spre eshatologie. Poate face lucrul acesta deoarece are toată învățătura, harul,

²¹ Pr. prof. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, p. 187.

²² Pr. prof. Boris Bobrinsky, *Taina Preasfintei Treimi*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005, pp. 7-11.

²³ Pr. prof. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, p. 421.

²⁴ Pr. prof. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, p. 423.

²⁵ Pr. prof. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, p. 418.

tot ce este necesar pentru ca omul să se poată mântui. Biserica Ortodoxă nu a îngustat cu nimic prezența integrală a lui Hristos și nici învățătura Lui²⁶.

Noi facem parte din Biserică fiind mădulare ale Trupului, dar stând sub același Duh, chiar dacă sunt multe mădulare, toate lucrează aceeași lucrare a Duhului, fiecare cu darurile primite. Duhul, nu dă darurile Sale în izolare, ci noi beneficiem de toate, dar în comuniune. Fiecare se bucură de totul, dar numai în comuniune.

Sfântul Ioan Gură de Aur reliefează faptul că mădularele întregului sunt diferite, dar în ele e întregul comun și comentând un text al Sfântului Apostol Pavel: „Dacă toate ar fi un mădular, unde ar fi corpul?” (I Corinteni 12, 19), zice: „Iată ce spun: dacă n-ar exista între voi mari deosebiri, n-ați fi una; și dacă n-ați fi una, n-ați fi de aceeași esență. Dar acum, tocmai pentru că n-aveți un singur dar, sunteți un corp; și fiind un corp, sunteți una; și nu mai sunteți deosebiți, odată ce sunteți în corp”²⁷.

Apoi, după ce semnalează paradoxul, vine și cu explicația că, unitatea lor rezidă din faptul că săvârșesc o operă comună. Fiecare are o lucrare individuală și una comună, o frumusețe proprie și una comună. Fiecare mădular e deschis și lucrează pentru celelalte și pentru întregul organism. Nu se confundă unele cu altele, fiecare aducându-și folosul la lucrarea Trupului²⁸.

Acesta este modelul după care trăim în Biserică, unde toate sunt ale noastre prin comuniune, iar paradigma aceasta trebuie aplicată și în societatea actuală, în care oamenii tind să se transforme în indivizi specie. Nu mai este văzută lucrarea comună a întregii lumi, nemaifiind deschiși unii altora spre comuniune, aceasta fiind desființată. S-a ajuns aici și datorită sistemelor ideologice care au încercat să ofere o altă perspectivă lumii, începând cu iluminismul, renașterea, colectivismul, capitalismul, etc.

Chemarea omului la solidaritate și comuniune cu semenii și cu natura, într-o societate autonomă.

Comuniunea și solidaritatea oamenilor, am văzut că nu se realizează deplin decât în Biserică, ea fiind chemată în zilele noastre să își desfășoare activitatea într-o lume autonomă, descreștinată și secularizată. Curentul occidental oferă lumii indiscutabile resorturi pozitive precum sunt cultura și civilizația, însă între acestea se găsesc și multe aspecte negative, cum ar fi individualismul, indiferentismul religios și altele. Prin toate acestea omenirea L-a eliminat aproape cu desăvârșire pe Dumnezeu din Creația Sa, din lume, raportându-se doar la sine, închizându-se în individualism și reducționism.

²⁶ Pr. prof. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003, p. 299.

²⁷ Pr. prof. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, p. 296.

²⁸ Pr. prof. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, p. 297.

Foarte mulți intelectuali, creștini, se declară în favoarea acestui proces de secularizare a societății, uitând că doar în Biserică găsim mediul în care se manifestă iubirea autentică dintre credincioși și Dumnezeu și comuniunea adevărată între oameni. Doar aici ei își vor găsi sensul unei vieți autentice, aici li se oferă altceva decât niște ideologii reduționiste care găsesc unica finalitate lumea aceasta. Mântuirea fiecăruia se realizează doar atunci când în acel om se găsește pe lângă relația sa individuală cu Dumnezeu și relația orizontală a lui cu semenii, criteriul judecării nefiind iubirea de sine, ci iubirea de aproapele (Matei 25,45)²⁹.

Secularismul l-a făcut pe omul zilelor noastre să trăiască într-o lume artificială, să nu mai țină cont de legile date de Dumnezeu în natura lucrurilor și în ființele umane. Să nu mai considere lumea ca dar al lui Dumnezeu pentru toți oamenii, de care toți avem parte și față de care avem o responsabilitate majoră, afirmându-se din ce în ce mai pregnant un antropocentrism total, care a înflăcărat la maxim pe om în detrimentul lui Dumnezeu. Însă omul fără Dumnezeu, se prăbușește din punct de vedere spiritual. Omul post-modern a reușit să domine lumea prin culmile științei și ale tehnologiei ultra-dezvoltate, însă totodată a devenit și prizonierul lor și al forțelor iraționale pe care nu le mai poate controla³⁰.

Omul lumii antice – spune teologul Nicolae Balca – vorbea cu cosmosul, cel medieval vorbea cu Dumnezeu, iar în cultura secularizată în care trăim, omul vorbește cu sine însuși³¹. Însă „Omul pentru oameni”, Iisus Hristos, a arătat cât se poate de convingător că oamenii nu sunt creați pentru autonomie și depărtare de Dumnezeu, ci pentru comuniune tot mai strânsă cu El. Omul secularizat a uitat că numai Dumnezeu va putea astâmpăra setea lui de nemurire, starea lui de acuma fiind starea omului căzut în păcat. Nichifor Crainic denunță faptul că noțiunea de autonomie modernă vine din umanismul păgân, unde individul se încredea nelimitat în forțele lui proprii, pentru a se ridica deasupra lumii, pentru a-i dicta legile lui³².

Îndemnul, este pentru o viață liturgică ortodoxă, unde găsim o viziune aparte asupra omului și asupra problemelor și nevoilor lui. Euharistia, nu este întâlnirea în mod separat cu Dumnezeu, ci este manifestarea comunitară și eclezială prin excelență. Aici omul încetează să mai fie individ, ci e înțeles ca persoană, o realitate ce nu îl face pe om accesoriul unui mecanism, pentru îndeplinirea unui scop, ci el este scopul în sine, chip al lui Dumnezeu, care își află îndreptățirea numai în comuniunea cu Dumnezeu și cu ceilalți³³. Viața

²⁹ Pr. prof. dr. Dumitru Popescu, *Hristos-Biserică-Societate*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998, pp. 5-6.

³⁰ Pr. prof. dr. Dumitru Popescu, *Hristos-Biserică-Societate*, p. 7.

³¹ Pr. prof. dr. Dumitru Popescu, *Hristos-Biserică-Societate*, p. 15.

³² Pr. prof. dr. Dumitru Popescu, *Hristos-Biserică-Societate*, p. 17.

³³ Ioannis Zizioulas, *Creația ca Euharistie*, traducere de Caliope Papacioc, Editura Bizantină, 1999, pp. 18-19.

omului în societatea post-modernă este una antitetică, viața lui nu este un „communio”, ci „societas”, și oscilează de la colectivism la individualism. Biserica însă prin Liturghie îi oferă omului o altă perspectivă, în care el este „zidire nouă în Hristos”, îi răspunde la întrebarea: „ce este omul?” – arătând spre Hristos, Omul prin excelență³⁴.

Comuniune versus individualism: depășirea eticii post-moderne.

Autonomie și libertatea creștină.

Încrederea nelimitată în puterea individului, îl face pe acesta să creadă că se poate ridica deasupra lumii, organizând-o după legile lui, supunând-o prin forțele proprii. De fapt această stare autonomă, nu este altceva decât starea de orgoliu de care a fost cuprins și Adam în momentul în care s-a lăsat înșelat de diavol. Pe Adam îl îmbăta iluzia înălțării prin propria natură, fără efortul duhovnicesc la care el a fost chemat. Autonomia omului modern nu este altceva decât reproducerea la infinit a păcatului și a stării lui Adam³⁵.

Lumea post-modernă s-a reîntors la această autonomie, care a fost practică de lumea dinaintea de Hristos, reluând astfel păcatul de la capăt. Neumanismul care pledează pentru principii etice umane, de fapt se întoarce la tragica situație adamică³⁶. Salvagardarea societății actuale vizează de fapt tocmai depășirea acestor curente filozofice autonome prin libertatea creștină care este cu totul altceva decât autonomia individului. Libertatea creștină contestă acest individualism, prin activitatea liberă a omului de a lupta pentru perfecțiunea lui, după modelul perfecțiunii divine, împlinind porunca de a fi asemenea lui Dumnezeu. Drumul spre perfecțiune și asemănare nu se face în mod autonom și individualist, ci numai în comuniune cu semenii și cu natura.

Soluția problemelor contemporane, nu se găsește în gândirea relativistă, apreciată și deopotrivă contestată a filosofilor, ci în Revelația divină, care nu este a lui Kant, Hegel sau Marx, ci a lui Iisus Hristos. Cugetând creația prin Iisus Hristos, văzând lumea cu ochii Lui, e garanția categorică a salvării lumii post-moderne din autonomismul individualist. Doar în Hristos toți se pot unifica, doar în El, sufletul omenesc găsește alinarea năzuințelor sale transcendente³⁷.

În zilele noastre individualismul pledează pentru libertate, în vreme ce în trecut colectivismul a elogiat egalitatea. În realitate, fiecare se afirmă în detrimentul alteia, dar ambele pun atât egalitatea cât și libertatea, deasupra persoanei umane. Ceea ce este cu adevărat important, lucru pe care îl aflăm și din paginile Sfintei Scripturi, nu este nici egalitatea, nici libertatea, ci relaționalitatea dintre

³⁴ *Ibidem*, p. 20.

³⁵ Nichifor Crainic, *Nostalgia Paradisului*, Editura Babel, Bacău, 2012, p. 28.

³⁶ Nichifor Crainic, *Nostalgia Paradisului*, p. 29.

³⁷ Nichifor Crainic, *Nostalgia Paradisului*, pp. 28-29.

oameni. Aici ni se arată și relațiile ideale care ar trebui să existe între oameni și legământul pe care l-a făcut Dumnezeu față de oameni, legământ față de care rămâne credincios cu orice preț, indiferent cât de necredincios este partenerul de dialog. Popoarele și națiunile sunt chemate la trăirea în frățietate, pentru că omul își găsește adevăratul sens al existenței numai într-o relație de comuniune, în legătură de dragoste unii față de alții, relație specifică lui Dumnezeu în Sfânta Treime³⁸.

Libertatea autentică nu se realizează prin dezvoltarea propriilor puteri, deoarece ființa umană nu este făcută pentru autonomie, ci pentru comuniune de iubire. Așadar, Biserica se cuvine să dezvolte în rândul fiilor ei sensul devenirii lor personale și comunitare, făcându-i să tindă spre o societate care nu pune accentul pe sisteme filozofico-etice trecătoare, ci pe om ca persoană și pe relația dintre persoane. Această societate ar trebui să lupte pentru libertate și iubire, relație interpersonală și comunitară, după modelul cum a luptat Biserica în vremea Sfinților Trei Ierarhi, învățătura lor fiind permanent actuală și aplicabilă în lumea contemporană³⁹.

Biserica seamănă cu Dumnezeu în ceea ce ține de rolul unificator și susținător al lumii. Sfântul Maxim Mărturisitorul spune chiar că Biserica este icoană a lui Dumnezeu. Libertatea fapturilor duce inevitabil creația la împărțire și disoluție, iar Biserica are acest caracter propulsator spre unitate. Acest factor unificator din lume care este Biserica putem spune că este și principala manifestare a proniei dumnezeiești. Unitatea aceasta care se realizează între oameni în ambianța Bisericii asigură membrilor ei înaintarea în „după asemănarea” lui Dumnezeu⁴⁰.

O viziune euharistică asupra lumii și societății contemporane.

Creștinismul nu abordează problema omului doar la nivel personal, ci mai ales la nivel comunitar, prima dată în Biserică, iar apoi în societate, pentru că nu se poate separa total comunitatea eclezială de cea socială. Sfânta Liturghie a avut și are această funcție euharistic-comunitară, de a uni, de a-i strânge și a-i aduna într-o unitate sufletească pe oameni, care sunt atât de diferiți din mai multe privințe⁴¹. Toți sunt adunați într-un singur Trup – Trupul lui Hristos, în care toți intrăm într-o simfonie de simțiri și de fapte, în trupuri diferite, însă cu aceleași trăiri și intenții ale unora pentru alții. Aceasta pentru că același Hristos lucrează în toți. „Lucrând în mine, trezește iubirea mea față de El care e în toți și îi face pe toți, să-mi arate iubirea lor, trezită de lucrarea iubirii lui Hristos în ei. Din toți, mă iubește Hristos, dar mă iubesc și ei odată cu Hristos

³⁸ Pr. prof. dr. Dumitru Popescu, *Hristos-Biserică-Societate*, p. 32.

³⁹ Pr. prof. dr. Dumitru Popescu, *Hristos-Biserică-Societate*, pp. 32-33.

⁴⁰ Nikolaos Matsoukas, *Teologia Dogmatică și Simbolică, vol. II, Expunerea credinței ortodoxe în confruntare cu creștinismul occidental*, Editura Bizantină, București, 2006, p. 310.

⁴¹ Pr. prof. dr. Dumitru Popescu, *Hristos-Biserică-Societate*, p. 23.

și eu îi iubesc pe toți, dar și Hristos îi iubește din mine. E unirea unei primiri și dăruiri continui, nu numai între mine și Hristos în izolare, ci în comuniunea între toți⁴².

Vechile agape sau acele mese ale dragostei frățești, ilustrează cel mai sugestiv această unitate dintre credincioși, unde conștiința frățietății avea ecou și în viața de zi cu zi, nu numai în timpul orelor de rugăciune din interiorul locașului. Biserica Ortodoxă a căutat tot timpul să țină ridicat stindardul solidarității sociale, indiferent de vicisitudinile vremii, reușind să învețe pe oameni să depășească individualismul și egoismul de care dădeau dovadă⁴³.

Biserica nu are menirea de a organiza cruciade, pentru că aceasta nu au făcut-o nici Hristos și nici Apostolii, ci are țelul de a promova în cadrul relațiilor cu oamenii, mai multă bunătate, iertare, iubire, solidaritate și omenie. Asta pentru că mântuirea noastră se realizează în funcție de semenii noștri, iar aceștia alcătuiesc societatea. Tot Biserica prin Hristos vine și cu soluția la problemele și relele sociale și economice din lume, care se vor lecu numai dacă se începe acest proces de vindecare al vieții interioare a omului. Trebuie plecat de la interior spre exterior, pentru că toate gândurile rele, de dominare, de suprimare, de calomniere își au izvor în inima omului. De acolo, devin exterioare și se manifestă atât de acut în viața socială⁴⁴.

Așadar vindecarea societății de aceste adversități, se va realiza numai pe calea purificării interioare, a îndumnezeirii personale, a transformării egoismului în iubire, a individualismului în comuniune. La o renaștere a societății post-moderne, nu vom ajunge niciodată fără o renaștere spirituală și morală, fără o spiritualitate profund ancorată în Hristos și în Biserică, prin Duhul Sfânt. Doar o astfel de spiritualitate poate contribui la renașterea societății, la restaurarea relațiilor sociale și civilizate dintre oameni, la depășirea eticii individualiste care bântuie cu atâta furie în rândul credincioșilor. Biserica Ortodoxă reprezintă un adevărat tezaur de valori spirituale, care pot folosi atât creșterii duhovnicești a credincioșilor ei și totodată la depășirea crizei spirituale a lumii în care viețuim⁴⁵.

⁴² Pr. Prof. D. Stăniloae, „Liturgia comunității și jertfa interioară în viziune filocalică”, în *Ortodoxia*, XXX (1978), nr. 1-2, pp. 391-392.

⁴³ Pr. prof. dr. Dumitru Popescu, *Hristos-Biserică-Societate*, pp. 23-24.

⁴⁴ Pr. prof. dr. Dumitru Popescu, *Hristos-Biserică-Societate*, p. 24.

⁴⁵ Pr. prof. dr. Dumitru Popescu, *Hristos-Biserică-Societate*, p. 148.